

Kooskõlastustabel Vabariigi Valituse korralduse eelnõule „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035 koostamise ettepaneku heakskiitmine“ eelnõule

	Kooskõlastaja/Ettepaneku esitaja	Märkus/ettepanek	Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi seisukoht
1.	Kultuuriministeerium	Palume „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035“ (edaspidi <i>arengukava</i>) koostamise töörühma kaasata ka Kultuuriministeeriumi, sest loodaval dokumendil on tugev puutumus kultuuri-, spordi- ja loomevaldkondadega.	Arvestatud. Kultuuriministeeriumi esindajana on kaasatud TAI strateegia töörühma teadusnõunik- Töörühma koosseis on leitav HTMi kodulehelt.
2.	Kultuuriministeerium	Selleks, et dokument ei jääks liialt tööstuse ja turismikeskseks, palume koostamise ettepanekusse lisada, et loodav strateegiline raamistik hõlmab teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse teemasid kõikides majandus- ja eluvaldkondades ning sektorites.	Mittearvestatud. Strateegia loob raamistiku teadus- ja arendustegevuse süsteemi toimimiseks ja alustingimuste täitmiseks, kuid valdkondlik teadus- ja arendustegevus tuleks kavandada ja planeerida koos valdkondlike arengukavadega nii nagu näeb ette teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse (edaspidi TAKS) par. 13.
3.	Kultuuriministeerium	Kuigi arengukava koostamise ettepanekus on toodud seos nii kultuuri kui ka kultuuriväärtuste valdkondadega, palume siiski rõhutada ka seost kultuurivaldkonna strateegiadokumendiga „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2030“. Samuti võiks teadus- ja arendustegevuse vaade kultuuri innovatsioonile ning selle ekspordile olla selgemini esile toodud.	Arvestatud osaliselt. Lisatud viited poliitika põhialustele. Valdkondliku TA vajadused tuleb lahendada valdkonna arengukavades. Kultuur ja loomemajandus on üks majanduse tegevusala ning selle eraldi esiletoomine ei ole asjakohane.
4.	Kultuuriministeerium	Arengukava ettepaneku alapeatükis „3.4. Turismivaldkonna arenguvajadused“ lk 21 palume loomemajandusele viitav lause ümber sõnastada järgmiselt: „Turismil on otsesed seosed mitme teise majandusvaldkonna ja sektoriga nagu transport, haridus, kultuuri- ja loomesektor (sh loomemajandus), kaubandus, teenindus, maaelu ja regionaalareng“.	Arvestatud, sõnastus muudetud.
5.	Kultuuriministeerium	Palume arengukava koostamise ettepanekus lisada vajaduse põhjendusse põhjalikum selgitus selle kohta, miks turism on arengukavas eraldi sektorina välja toodud. Olemasolev selgitus	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.

		– vajadusega suurendada riigi poliitikavaldkondade sidusust ja sünergiat – seda veenvalt ei põhjenda.	
6.	Kirjandusmuuseum	Kooskõlastamine. Turismi lülitamine teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse ühisesse strateegiasse on kohatu, teadus- ja arendustegevust kummalises valguses näitav ning dokumendi fookust ähmastav.	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.
7.	Tallinna Ülikool	Jääb arusaamatuks, miks on arengukavas eraldi ettevõtlussektorina esile toodu just turism. 11. juunil 2019 toimunud arengukava ümarlaua arutelul toodi põhjendusena välja asjaolu, et siis ei oleks vaja MKM-l eraldi välja töötada turismi arengukava. Leiame, et turism antud kontekstis ei haaku kogu ülejäänud arengukava temaatikaga ning lähtumine puhtalt formaalsest põhjusest ei ole piisav argument. Turismi lisamine hägustab arengukava fookust ning vähendab teaduse ja innovatsiooni, aga ka ettevõtluse kui terviku strateegilist olulisust. Samuti on turismi arendamiseks rakendatavad meetmed oma olemuslikult täiesti erinevad. Seetõttu teeb TLÜ ettepaneku kaaluda turismi käsitleva osa väljajätmist arengukavast.	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.
8.	Tallinna Ülikool	Probleemina on küll välja toodud, et teaduse kõrge taseme hoidmine ei ole tagatud, kuid dokumendi põhitähelepanu on selgelt suunatud rakendusteadusele. Leiame, et tõhus rakendusteadus ei ole võimalik kui ei pöörata piisavat tähelepanu alus- ehk baasteaduste kõrge taseme tagamisele. Rakenduslikus kontekstis nähakse dokumendis teadust peamiselt vahendina (tööriistana) toodete-teenuste väljaarendamiseks, kuid sellega võrreldes on tahaplaanile jäänud teaduse roll ühiskonna probleemide lahendamisel, mis on riigi arenguks vähemalt samavõrra tähtis.	Mittearvestatud. Ei nõustu kommentaariga. Arengukava rakendamine on kavandatud nelja programmi kaudu, millest Teaduse programm adresseerib just teadussüsteemi jätkusuutlikku arengut, sh tippteadust. Küll on aga arengukavas senisest suurem fookus mõjusel teadusel nii ettevõtluse, Eesti ühiskonna kui globaalse keskkonna arengus.
9.	Tallinna Ülikool	Arengukava ettevalmistamise väljapakutud ajakava on ülitihed. See teeb erinevate väga arvukate osapoolte sisulise kaasamise praktiliselt võimatuks mõistliku aja jooksul. Sihtrühmade, sh ülikoolide ja teadlastega kooskõlastamiseks on kavandatud aega üsna vähe. Kuna väljatoodud probleemide hulk on üsna suur, ei pruugi sellise ajakava juures jääda aega sügavamaks	Arvestatud osaliselt. Osapoolte kaasamine on toimunud juba varasemate protsesside käigus (nt Tööstuse arengurupid, HTM visioonipaberite koostamine. TAI süsteemi hindamine jms) ja jätkub arengukava koostamise raames. Mõõdikute

		analüüsiks ja aruteluks. Küsimusi tekitab juba 2019. aasta juuniks, mis on sisuliselt läbi, planeeritud tulemusvaldkondade alaeesmärkide ja mõõdikute seadmine. Mõõdikutega seonduv ei ole meie teada jõudnud veel üldse arutelude teemaks, kuid samas on just mõõdikud need, mis paljuski määravad meetmete ja programmide sihi ja sisu.	arutelu toimub septembris-oktoobris, kui on selgem sekkumisloogika välja töötatud.
10.	Tallinna Ülikool	Arengukava perspektiiv on asetatud üsna kaugele, aastani 2035, samas tõdetakse dokumendis, et TAI keskkond on väga kiires muutuses. Tekib küsimus, kuidas ja milliste mehhanismidega tagatakse seatud eesmärkide ja mõõdikute sihttasemete korrigeerimine sõltuvalt keskkonnas toimuvatest arengutest ja muudatustest?	Arvestatud. Strateegia elluviimine toimub Riigi eelarvestrateegia ja programmide kaudu. Programmid on nelja-aastased ja võimaldavad seega operatiivsemalt muuta nii sihttasemeid kui ümber kavandada tegevusi.
11.	Tallinna Ülikool	Meie arvates on arengukava ja perioodi alguses avanevate programmide ja meetmete väljatöötamisest üksi vähe. Kindlasti peaks sellele lisaks olema ka konkreetne pikemat perspektiivi hõlmav tegevus- või rakenduskava koos finantsplaaniga. Kui esialgne kava näeb ette, et programmid ja meetmed planeeritakse korraga terveks 15. aastaseks perioodiks, siis on oht, et keskkonna muutustest ja juba saavutatud eesmärkidest tulenevalt vajalikud muudatused rakenduskavas jäävad tegemata ning me ei suuda realiseerida Eesti TAI valdkonna arengupotentsiaali maksimaalset.	Mittearvestatud Strateegia annab eesmärgid ja tegevussuunad ning poliitikavalikud, konkreetsete tegevuste ja meetmete kavandamine toimub programmide tasandil. Programmid on nelja-aastased ja võimaldavad seega paindlikumat juhtimist strateegias kokkulepitud eesmärkide suunas.
12.	Eesti Keele Instituut	Kooskõlastatud märkusteta	
13.	Eesti Elektritööstuse Liit	Üldise sissejuhatusena tahaksime esitada ettepaneku strateegia struktuurse ülesehituse kohta. Peamine arengukava viga on, et turism on toodud välja eraldi strateegilise suunana, samas jättes tähelepanuta, et turism ongi üks ettevõtluse osa ja mitte kõige olulisem. Seega teeme ettepaneku viia strateegiast turism strateegilise vaadena välja ning kajastada turismivaldkond muudes arengukavades ehk valdkonna arengukavades kuhu ta sobituks paremini, nt MKM ettevõtluse kasvustrateegiate alla. Hetkel on Liidul arusaam, et seoses Riigikantselei tegevusega strateegiate vähendamisel on turism vägisi toodud arengukavasse ning tema strateegiline positsioon arusaamatu. Juhul kui soovitakse turism jätta strateegilise suunana	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.

		arengukavasse siis sellisel juhul peame mõistma, et ettevõtluse alla ei käi ainult turism vaid ka masinatööstus, energeetika, lambakasvatust jne. Vastasel juhul jääb arusaamatuks antud sektori eraldi käsitlemine arengukavas. Seega palume arengukava koostamise ettepanekus tuua välja põhjalikum selgitus, et miks turism on arengukavas eraldi sektorina välja toodud. Arengukavasse toodud põhjendus – vajadusega suurendada riigi poliitikavaldkondade sidusust ja sünergiat – on üldsõnaline ja sisustamata	
14.	Eesti Elektritööstuse Liit	Arengukavas kasutatavate mõistete konkretiseerimine või nn kantseliidi vähendamine. Tark ettevõtlus, nutikas tööstus jne. Ettevõtluse baaseeldus ongi lisandväärtuse tootmine, mis on oma olemuselt positiivne. Ei ole olemas lolli ettevõtlust või ebanutikat tööstust. Kindlasti aitaks arengukava kvaliteedile kaasa mõistete täpsustamine või keeleline korrektuur retoorika vähendamiseks.	Arvestatud
15.	Eesti Keemiatööstuse Liit	Kuna koostatava uue arengukava põhifookus suunatakse tootlikkuse ja lisandväärtuse kasvule, sest tööstuse tootlikkus hõivatu kohta moodustas 2017. aastal 55,4% EL keskmisest, siis tuleks ka TAI- s eelkõige kontsentreeruda eelpoolnimetud probleemi lahendamisele. Seega, leiame et turism ei peaks olema antud strateegia osa, kuna ta on osa ettevõtlusest. TAI- s turismi eraldi väljatoomine annab talle eraldi strateegilise mõõtme, mis võib viia arengukava fookuse madala tootlikkusega tööstusest eemale. Kasvava lisandväärtuse töötlevas tööstuses saavutame ainult teadmiste ja tehnoloogia targema kasutamise kaudu, mis omakorda sõltub otseselt meie TA võimekusest ning seetõttu TA investeeringute mahust.	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumentidega.
16.	Eesti Keemiatööstuse Liit	Päris kindlasti vajavad TA rahastamise alused reformimist, kuid alustada tuleks kokkuleppe kinnipidamisest, et teadlaste baasrahastamise summa on konstantne 1% SKP -st, mis kindlustaks TA sektorile stabiilsuse. Tänapäevane TA rahastamise loogika on baasuuritingimuste põhine. Puuduvad mehhanismid, mis suunaks TA asutusi pikaajalist kompetentsi ehitama rakenduslikkuse suunas, mis üldkokkuvõttes ei ole ühiskonna	Arvestatud osaliselt. Eesti majandusele olulistes valdkondades (IKT, kohalike ressursside väärimine) on käivitatud temaatilised programmid ning nendega on kavas jätkata ka järgmisel perioodil. Ettevõtluskoostöö sidumine teadlaste karjäärirahastamisega on samuti arengukava fookuses. Teaduse

		ja majanduse huvides. Prioriteedid on määratlemata. Teadus tuleks 80% ulatuses teemastada tööstussektorite poolt ja 20% teadust peaks olema teemastamata. Eesti TA asutustesse on küll koondunud tugev kompetents tippteaduse ja alusuuringute osas, kuid nõrgaks on jäänud vajalik insener-tehnilise, rakendusliku ning eksperimentaalse arendustöö alane võimekus. Eesti ülikoolides hinnatakse tippteadust. Teadlaste karjäärimudelid ei ole kohta insener-tehnilisele spetsialiseerumisele. TAI- ga loodavad riiklikud meetmed peaksid aitama seda barjääri ületada.	teemastamise ulatuse osas lähtutakse arengukava koostamisel Teadus- ja arendusnõukogu soovitudest.
17.	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	Teeme ettepaneku jätta turismi valdkond sellest arengukavast välja. Turism on üks osa ettevõtlusest ja on seega üldisel kujul arengukavas kajastatud. Turismi jaoks võiks ka edaspidi olla eraldi arengukava või siis tuleks muul viisil turismi valdkonna arengut suunata. Leiame, et kui turism jääks arengukavasse alles, siis see hägustaks arengukava põhifookust.	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumentidega.
18.	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	Arengukava koostamise ettepanekus (lk 11) on toodud välja, et ettevõtted ei ole teadlikud pakutavatest laboriteenustest, ja kui on, siis ootavad kiireid ja tõhusaid ja konkurentsivõimelisi teenuseid, teadusasutused ei ole valmis teenuse osutamise valmisolekut tagama omavahenditest. Oleme saanud ettevõtetelt tagasisidet, et üheks põhjuseks, miks ettevõtetel ei ole suurt huvi teadusasutuste laboriteenuste vastu, on see, et ülikoolide laborites kasutatavad meetodid ei ole akrediteeritud.	Arvestatud. Arenguvajadust täiendatud.
19.	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda	Arengukava koostamise ettepanekus (lk 12) on kirjas, et valdkondade vaheline TA koostöö on nõrk ja tegevus killustunud. Juhime siinkohal tähelepanu, et nõrk on koostöö ka ühe teadusasutuse erinevate struktuuriüksuste vahel. Seetõttu on teadustöö killustunud ega hõlma tervikut.	Arvestatud. Arenguvajadusi on täiendatud ülikoolide strateegilise juhtimise tugevdamise vajadusega.
20.	Eesti Kunstiakadeemia	Kooskõlastatud märkusteta	
21.	Eesti Meretööstuse Liit	Eesti Meretööstuse Liit soovib tungivalt Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava koostamisel käsitleda Eestit ka regionaalarengu vaates. Jagame	Arvestatud. MKM: Arvestame arengukava koostamise käigus

		<p>muret ääremaastumise riskide pärast ja peame regionaalarengu puudulikku käsitlust arengukava oluliseks puuduseks.</p> <p>Eraldi tahame rõhutada, et turism on väljaspool Eesti suuremaid keskusi vaid üks ettevõtlusaladest. Väljaspool Tallinna ja Tartut on nii tööstusi, idufirmasid kui ka ülikoolide üksusi. Eesti piirkondade arengut ja ressursside väärindamist käsitleb suurepäraselt Siseministeeriumi koostatud Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020. Soovitame nutikale tootmisele suunatud strateegialoomes regionaalarengu käsitlemisel lähtuda eelõige just sellest strateegiast.</p>	<p>HTM: Ressursside väärindamise programm, mis keskendub kohalike ressursside väärindamisele: puit, toit, maavarad. Nende teemadega seotud ettevõtlus paikneb suuremas osas väljaspool Harjumaad.</p>
22.	Eesti Tööandjate Keskliit	<p>Seoses eelnõuga soovime tähelepanu juhtida, et kuigi innovatsioonis nähakse sageli justkui asendust inimtööjõule, ei saa inimesteta läbi ka innovatsioon. Isegi kui idee ja kapital toote või protsessiuuenduseks on olemas, peab inimene selle ellu viima. Tööandjate põhiline tagasiside eelnõule on, et selliseid inimesi Eestis napib. Kõige innovatiivsemad ettevõtted on seetõttu olnud sageli sunnitud tegevust Eestist välja kolima kohe, kui on tekkinud vajadus ja võimalus laienemiseks. Seetõttu tuleks arengukavas igal juhul käsitleda ka seda, kuidas muuta Eesti lisaks turistidele ka teadlaste ja inseneride jaoks atraktiivsemaks ning kuidas kaasata oskusteavet väljastpoolt Eestit. Samuti ei saa selles arengukavas läbi ilma riikliku haridustellimust käsitlemata, kuna Eesti haridussüsteem peaks innovatsiooni toetama.</p>	<p>Arvestatud osaliselt.</p> <p>Arengukava koostamisel võetakse arvesse. Haridussüsteemi puudutav osa leiab käsitlust Haridusstrateegias. Turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.</p>
23.	Eesti Tööandjate Keskliit	<p>Nagu eelnõus kirjeldatud, ei jõua teadussaavutused Eestis sageli ettevõtlusse ja majandusse. Juhime tähelepanu, et ka selle arengukava puhul ei ole kasu arengukavast endast, kui seda praktikas ei rakendata.</p> <p>Nii ettevõtjad kui teadlased on viidanud puudustele senises koostöös. Seetõttu peame positiivseks, et Haridus- ja Teadusministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on otsustanud koos välja töötada täiendava arengukava, mis teadust ja ettevõtlust lähendaks. Selleks, et tugevdada koostööd ja kaasatust varakult,</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>ETKL esindaja kuulub strateegia töörühma.</p>

		teeme ettepaneku Eesti Tööandjate Keskliitu kaasata ka jooksvalt arengukava koostamisse.	
24.	Rahandusministeerium	<p>Arengukava koostamise ettepaneku vajaduse põhjendusest ei selgu, miks on oluline koostada ühendstrateegia ja milliseid Eesti ees seisvaid väljakutseid seeläbi püütakse adresseerida – süntees välja toodud probleemidest ja väljakutsetest.</p> <p>Rahvusvahelised organisatsioonid (OECD, IMF) on juhtinud tähelepanu, et Eesti peaks parandama innovatsioonipoliitika tõhusust, sest riiklikud kulutused teadus- ja arendustegevusele ei ole suurendanud kõrge lisandväärtusega toodete ja teenuste ekspordi ega aidanud soovitud mahus tõsta tootlikkust. Eesti innovatsioonipoliitika killustumisele strateegilisel tasandil, vajadusele ühtlustada arusaamu valdkonna väljakutsetest, probleemidest ja alternatiivides, on viidanud mitmed eksperdid ja teinud ettepanekuid, kuidas tugevamalt ettevõtlus- ja innovatsioonivaldkonna arenguid mõjutavaid poliitikaid planeerida ja koordineerida (vt Suurna ja Kattel 2010; Karo ja Kattel 2015; Eesti Inimarengu Aruanne 2014/15; Majandusarengu raport 2016; Kattel ja Stamenov 2017; Tõhustamiskav raport 2018). Palume sellest lähtuvalt väljatöötamiskavatsust täiendada.</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Vajaduse põhjendust täiendatud. Kuna Vabariigi Valitsus on kahel korral andnud suunised ühise arengukava koostamiseks, siis ei ole vajadust arengukava väljatöötamise ettepanekus kõiki argumente uuesti esitada.</p>
25.	Rahandusministeerium	<p>Tunnustame Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ühendstrateegia koostamisel ja arengukavade arvu ning halduskoormuse vähendamisel, mis on üks valitsuse eesmärkidest. Juhime tähelepanu, et Vabariigi Valitsus otsustas 04.10.2018 kabinetinõupidamisel koos tõhustamiskava „Ettevõtlus, innovatsioon“ ettepanekute heaks kiitmisega määrata ühtse majanduskasvule ja ühiskonna vajadustele suunatud ettevõtlus-, teadus- ja innovatsioonistrateegia koostamise ja elluviimise juhtijateks võrdsetel alustel Haridus- ja teadusministeerium ning Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. Seejuures otsustati, et koostatava uue arengukava põhifookus tuleb suunata tootlikkuse ja lisandväärtuse kasvule nii lühikeses,</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Lisatud viide tõhustamiskavale.</p>

		<p>keskmises kui ka pikas perspektiivis, selleks erasektori teadus- ja arendustegevuste investeeringute kasvu soodustades. Tõhustamiskava raportis toodud ettepanekud hõlmasid uue arengukava väljatöötamise raamistikku nii vormilt kui ka sisulist teemaderingi, mis eeldavad edasist käsitlemist loomaks tugevad eeldused Eesti innovatsioonipoliitika ja konkurentsivõime tõstmiseks. Kuigi antud otsusele on mitmetes kaasamisüritustel viidatud puudub sellekohane viide arengukava väljatöötamiskavatsuse otsuse eelnõus. Palume see lisada.</p>	
26.	Rahandusministeerium	<p>Ülevaade teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni ja ettevõtlusvaldkonna hetkeolukorras toob küll välja valdkonna olulisemad mõõdikud, probleemkohad, kuid kirjeldamata jääb sisuline väljakutse, mis peaks arvestama, et oleme Eesti majandusega siirdunud või siirdumas ühelt arengutsüklilt teisele (innovatsioonipõhisele / teadmuspõhisele). Kirjelduses refereeritakse kehtivate arengukavade täitmist, kuid sisulised juurprobleemid jäävad avamata, mis aitaksid raamistada uue arengukava väljatöötamise vajadust ja ulatust, vajadusel teha kitsendavaid valikuid. Palume sellest lähtuvalt eelnõu täiendada, kaasates vajadusel täiendavalt valdkonna eksperte. Samuti on võimalik juurprobleemide ja väljakutsete juures kasutada punktis 2 välja toodud erinevaid raporteid ja uuringuid, mis antud teema kirjeldamisele pühendunud. Vastasel korral võime arengukavas saada mehhaanilise loetelu meetmetest ja eesmärkidest, kuid strateegiline nihe jääb saavutamata, mis aitaks tõsta oluliselt Eesti konkurentsivõimet ja heaolu. Kuna uue arengukavaga seatakse järgmise 15 aasta raamistik Eesti ettevõtluse ja innovatsioonipoliitikale ja sellega olulises mahus ressursse, tuleb pöörata olulist tähelepanu ettevalmistusse. Sellele lisaks palume kaasamise</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Arengukava väljatöötamise ettepank on üles ehitatud selliselt, et ptk 2 annab ülevaate hetkeolukorrast ning globaalsetest suundumustest, mis määravad TAI ja ettevõtluspoliitika tuleviku. Ptk 3 aga esitab eelnevats tulenevad arenguvajadused Arenguvajadused lähtuvad sellest, mis on sisulised arenguvajadused ja juurprobleemid. Selleks, et soovitud muutusi saavutada, on vaja mitte üksnes esile tuua suuremaid probleeme, vaid analüüsida nende põhjuseid. Arenguvajaduste alapeatükk tugineb vastava valdkonna olulistele analüüsidokumentidele, mille koostamisel on osalenud hulgaliselt valdkonna eksperte. Arenguvajadused on süntees nendest dokumentidest, mis on omakorda valideeritud kaasamisüritustelt saadud tagasisidega. Lisatud lõik kasutatud materjali ja kaasamisürituste kohta</p>

		läbipaistvust arvestades täiendada eelnõu kirjeldusega, kuidas on jõutud valdkondade väljakutseteni.	
28	Rahandusministeerium	Teeme ettepaneku lisada arengukava eesmärgi sõnastusse mõjususe termin, sest valdkonda soosivad poliitikad peavad lisaks tõhususele olema ka mõjusad. Lisaks palume kaaluda proaktiivse innovatsioonipoliitika valitsemise mõiste sissetoomist, mis rõhutaks eesmärki olla innovatsioonipoliitika kujundamisel paindlik ja ettenägelikult juhitud, kui ühte eraldi sekkumist ja mõtestamist vajavat eesmärki.	Arvestatud. Eesmärgi sõnastust täiendatud.
29.	Rahandusministeerium	Eelnõust ja seletuskirjas ei selgu, miks on eraldi välja toodud rõhutatud ühte majandussektorit – turismivaldkonda. Eeldame, et kavandatavad poliitikad adresseerivad poliitikavaldkonna probleeme ja meetmeid horisontaalselt olenemata sektorist ja arvestades Eesti majanduse potentsiaali. Palume sellest lähtuvalt eelnõus täiendavalt selgitada, miks on arengukavas konkreetselt välja toodud üks majandussektor. Samuti palume selgitada täiendaval, kuidas antud majandussektor aitab saavutada ühendstrateegia üldeesmärki.	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.
29.	ETAg	Ühtlasi märgime, et arengukava väljatöötamisel tuleb kindlasti paralleelselt käsitleda kõrghariduse, aga ka muu hariduse arenguid. Praegu on ettepaneku tekstis seos haridusega, sh kutseharidusega ja elukestva õppega vähene (viide spetsialistide puudusele on seostatud välistöötajate sissetoomisega, mitte Eesti elanike koolitamisega), vananeva elanikkonna ja pensioniea tõusu tingimustes pole viidatud vajadusele/võimalusele kasutada rohkem vanemaalisi.	Arvestatud osaliselt. TAI süsteemi ja ettevõtlusarengu toimimiseks vajalike teadmiste ja oskuste edendamist käsitletakse Haridusstrateegias 2035.
30.	ETAg	Samuti jääb arengukava koostamise ettepanekust teadlaste järelkasvu kontekstis mulje, et teadlaskarjääri vähese atraktiivsuse ja järelkasvu probleem algab sellest hetkest, kui inimene lõpetab doktorantuuri, kuigi probleem algab sellest, et ta ei lähe ülikooli. Kogu eelnev tee ei saa jääda teadusega seotud institutsioonide vaateväljast ja seega ka sellest strateegiast välja. Kui Eesti arengu üheks kitsaskohaks on	Arvestatud osaliselt. TAI süsteemi ja ettevõtlusarengu toimimiseks vajalike teadmiste ja oskuste edendamist käsitleb haridusstrateegia

		„kõrgesti haritud ja kompetentsete inimeste vähesus koos oskamatusena neid riigi ja majanduse arengu huvides rakendada“, siis ei saa selle lahendamist alustada doktorantuurist.	
31.	ETAg	Lisaks jääb ebaselgeks teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse seos turismindusega - kas peaks arendama turismiettevõtteid rohkem? Samas on see üks madalama lisandväärtusega sektoreid? Või on ettevõtlus suure lisandväärtusega ja turism on arengukava koostamise ettepanekusse lisatud, et rohkem raha Eestisse tuua?	Arvestatud , turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.
32.	Justiitsministeerium	Nõustume arengukava koostamise vajadusega. Paraku on kõnesoleva teadus- ja arendustegevusele suunatud arengukava väljatöötamise kontseptsioonis endas kasutatud vaid minimaalses ulatuses viiteid, sh teadusuuringutele. Sellest nähtub, et poliitika loomisel, mille eesmärk on teadus ja innovatsioon, on probleemipüstituses tuginetud sellele väga tagasihoidlikult. Ootame edaspidi arengukava koostamise käigus rohkem teadusuuringute kasutamist, samuti viiteid asjakohastele uuringutele ning väidete, sh ilmsena näivate põhistamist.	Arvestatud osaliselt. TAI valdkonna puhul on tegemist ühe vähese valdkonnaga, kus toimub järjepidev poliitika seire ja analüüs. Arengukava väljatöötamise ettepanekusse lisatud lõik selle kohta, millistele analüütilistele dokumentidele arengukava koostamisel tuginetakse. Selge ja lihtsalt jälgitava strateegiadokumendi huvides ei pea mõistlikuks arengukavas ega arengukava väljatöötamise ettepanekus järgida akadeemilise kirjutamise tavaid. Arengukavas kokkulepitu väljendab nii analüütiliste dokumentide kui ka protsessi kaasatud organisatsioonide ja isikute arvamuste sünteesi ja seetõttu ei ole viited asjakohased.
33.	Justiitsministeerium	Küsimusi tekitab arengukavas ettevõtluse puhul erilise tähelepanu pööramine just turismile. Ebaselgeks jääb, kas ja miks on turism Eesti ettevõtluse arendamise prioriteet. Arengukava koostamise ettepanekus ei ole turismi hõlmamist kõnesoleva arengukavaga ka veenvalt põhjendatud. Seda eriti arvestades, et aastateks 2014–2020 oli turismivaldkonna arengusuundade kohta koostatud eraldi arengukava („Eesti riiklik turismiarenduskava 2014–2020“). Leiame, et kui hõlmata ühes arengukavas liiga palju erinevaid teemasid, on oht kaotada fookus ja jääda lähenemises pealiskaudseks.	Arvestatud , turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.
34.	Justiitsministeerium	Arengukava koostamise ettepanekus tuvastati väljakutsetena mh, et ettevõtjad ei näe TAI rolli oma ärimudelid, teevad	Teadmiseks võetud , võimalik lahendustee, mida kaalutakse arengukava koostamise käigus.

	<p>ülikoolide jt TA pakkujatega vähe koostööd ning ei investeeeri piisavalt immateriaalsesse põhivarasse (sh brändiarendus, disain, teadus- ja arendustegevus). Selle tulemusena (ehkki rolli mängivad ka teised faktorid), ei vii Eesti ettevõtjad turule piisavalt (tehnoloogiliselt) uudseid tooteid ja teenuseid ning tootmise efektiivsus on madal. Eelnevalt tulenevalt on meie hinnangul oluline keskenduda arengukavas Eesti ettevõtjate innovatsioonivõimekuse tõstmise mehhanismidele ja sellele, kuidas soodustada ettevõtjate ja teadusasutuste koostööd teadus- ja arendustegevuses.</p> <p>Lisaks arengukava koostamise ettepanekus käsitletud võimalikele maksusoodustustele TA investeeringutelt tuleks analüüsida ka muid viise, kuidas riik saaks ettevõtjaid toetada. Arvestades, et ühe väljakutsena tuvastati ettevõtete vähesed intellektuaalomandi loomise, juhtimise ja rakendamise alased teadmised ja oskused, tuleks otsida konkreetseid võimalusi nende teadmiste ja oskuste tõstmiseks. Selleks tuleks ühelt poolt tõhustada üldist teavitustööd intellektuaalse omandi rolli ja tähtsuse kohta ettevõtluses ning teiselt poolt pakkuda ettevõtjatele tuge innovatsiooni toetavate teenuste näol. Patendiamet korraldab ka praegu ettevõtjatele seminare ja pakub konsultatsioone intellektuaalomandi õiguskaitse teemadel, kuid hinnata tuleks nende teenuste vastavust ettevõtjate tegelikele (sh ärilistele) vajadustele ning vajadusel neid täiustada. Ühtlasi tuleks hinnata ja võimalusel kasutada ära Patendiameti potentsiaali ettevõtjatele (eriti VKE-d) ka laiemalt innovatsiooni toetavate teenuste osutamisel nagu intellektuaalse omandi alane strateegiline nõustamine, ettevõtte olemasoleva (või potentsiaalse) intellektuaalse omandi portfelli hindamine (nn intellektuaalse omandi audit või diagnostika) ning intellektuaalse omandi väärtuse hindamine. Pärast Eesti Intellektuaalomandi ja Tehnoloogiasirde Keskuse (EITK) tegevuse lõpetamist osutab sarnaseid teenuseid teataval määral EAS (vt</p>	
--	---	--

		<p>https://www.eas.ee/teenus/intellektuaalomandi-teenused/), kuid meie hinnangul vajab selliste teenuste osutamine Eestis laiendamist, arendamist ja ettevõtjate tegelike vajadustega kohandamist, samuti on vaja tõsta ettevõtjate teadlikkust nende teenuste olemasolust. Lisaks algfaasile on oluline pakkuda sobivaid tugiteenuseid ka toodete ja teenuste kommertsialiseerimise etapis.</p>	
35.	Justiitsministeerium	<p>Lisaks teavitustööle ja tugiteenustele tuleks kaaluda ka võimalusi, kuidas motiveerida ettevõtteid kaitsma oma intellektuaalset omandit nii Eestis kui ka välismaal ning neid selles toetada, nt suunatud toetusmeetmete kaudu. Erinevad uuringud, sh mais 2019 avaldatud Euroopa Patendiameti ja Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti uuring „High-growth firms and intellectual property rights: the IPR profile of high-potential SMEs in Europe“ (vt https://www.epo.org/service-support/publications.html?pubid=192#tab3) näitavad eriti VKE-de puhul tugevat seost intellektuaalomandi õiguste kaitsmise ning ettevõtte kasvu vahel</p>	<p>Teadmiseks võetud, võimalik lahendustee, mida kaalutakse arengukava koostamise käigus.</p>
36.	Justiitsministeerium	<p>Leiame, et Patendiameti potentsiaali Eesti innovatsiooni ja ettevõtluse toetamisel tuleks edaspidi tõhusamalt ja strateegilisemalt ära kasutada. See eeldab Patendiameti olemasoleva võimekuse tõstmist ja funktsioonide läbimõeldud laiendamist. Justiitsministeerium on viimastel aastatel töötanud selle nimel, et kujundada Patendiamet ümber laiemalt intellektuaalse omandi kompetentsikeskuseks koos tänapäevaste infotehnoloogiliste võimalustega. Mitmed sellised ümberkorraldused, mis ettevõtjatele olulist lisaväärtust annaksid, nõuavad aga täiendavaid ressursse ja planeerimist koostöös teiste ministeeriumitega. Seejuures on ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides märgata intellektuaalse omandi ametite aina suuremat ja aktiivsemat rolli innovatsiooni ja ettevõtluse toetamisel</p>	<p>Teadmiseks võetud, võimalik lahendustee, mida kaalutakse arengukava koostamise käigus.</p>

37.	Justiitsministeerium	Toetamiseks intellektuaalomandi kaitsmist ja soodustamiseks sellesse investeerimist, peame oluliseks kaasaegse intellektuaalse omandi kaitse keskkonna loomist, sh kaasaegsete autoriõiguse ja tööstusomandiõiguse seaduste väljatöötamist. Sellel suunal on Justiitsministeerium viimastel aastatel töötanud ja jätkab seda tööd aktiivselt ka lähematel aastatel.	Arvestatud , lisatud punkti 3.2.2. eraldi väljakutse.
38.	Justiitsministeerium	Arengukava koostamise ettepanekus ei ole praegu käsitletud seda, kas ja kuidas on Eestis probleemiks vaba ja tõhusat konkurentsi, sh uute ettevõtjate turuletulekut toetav ettevõtluskeskkond, arvestades seejuures toimunud tehnoloogiliste arengutega. Hiljuti avaldas Euroopa Komisjon raporti „Competition Policy for the digital era“ (http://ec.europa.eu/competition/publications/reports/kd0419345enn.pdf), milles analüüsitakse digiajastu konkurentsiprobleeme mh tulenevalt andmete aina suuremast olulisusest (sh uute teenuste väljatöötamiseks ja osutamiseks) ja nende piiratud kättesaadavusest, mis võib anda ühele ettevõtjale olulise konkurentsieelise ning samas takistada konkurentidel turule sisenemist. Raportis tuvastatud probleemide esinemist võiks hinnata ka Eesti kontekstis ja vajadusel neile reageerida, sh andmete jagamist soodustavate mehhanismide kaudu. Seejuures on andmetele ligipääsu ja nende kasutamise soodustamine kesksel tähtsusega tehisintellekti arendamisel ja selle kasutusvõimaluste laiendamisel.	Teadmiseks võetud , arvestame arengukava koostamise käigus. Teema on kajastatud punktis 3.3.1 läbi DESI indeksi.
39	Justiitsministeerium	Praegu puuduvad arengukava koostamise ettepaneku probleemipüstituses viited tehisintellekti kasutamisele Eesti avalikus sektoris. Ehkki see võib olla ka IKT arengukava küsimus, seondub tehisintellekti kasutamine laiemalt innovatsiooniga. Ulatuses, milles see paralleelseid IKT-teemalisi strateegiaid ei dubleeri, tuleks arengukavas arvestada ka tehisintellekti ja selle kasutamise eeldustega.	Arvestame arengukava koostamise käigus , kuid valdkonnale on koostatud eraldi tegevuskava. Tehisintellekti kasutuselevõtt on üks IKT valdkonna fookusteema arengusuund. Strateegia fookusteemasid täpsustatakse arengukava koostamise käigus.
40	Justiitsministeerium	Praeguste plaanide kohaselt koostatakse arengukava peamiselt Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Majandus- ja	Arvestatud.

		Kommunikatsiooniministeeriumi ametnikest või töötajatest moodustatud töörühma poolt. Ehkki juhtimisskeem hõlmab ka teadlasi, ettevõtjaid jt, on neil pigem ülevaataja roll, selle asemel, et osaleda vahetult arengukava koostamises. Arvestades arengukava valdkondi ja käsitletavaid teemasid, peame vajalikuks anda selle koostamisel teadlastele ja ettevõtjatele suurem roll.	Justiitsministeeriumi teadusnõunik kaasatud töörühma. Arengukava üle toimuvad laiemad arutelud arengukava töörühmaga, kuhu kuulub üle 70 partneri esindaja. Lisaks on arengukava juhtkomisjoni kaasatud nii ettevõtjate, teadlaste kui poliitikakujundajate esindajad.
41	Tallinna Tehnikaülikool	teeme ettepaneku, et alaeesmärk 3 peaks Eesti töötleva ja eksporditava tööstuse tootlikkuse kasvu puudutavad eesmärgid selgemalt püstitama.	Arvestatud osaliselt. Täpsustame eesmärgid arengukava koostamise käigus.
42	Tallinna Tehnikaülikool	Peame küsitavaks alaeesmärgi 4 (Eesti on turismisihkohana eristuv, ligipääsetav ning Eesti ekspordib kõrge lisandväärtusega turismitooteid- ja teenuseid) otstarbekust kõnealusel arengukavas.	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.
43	Tallinna Tehnikaülikool	Tuleb märkida, et arengukava koostamise ettepanekus käsitletakse innovatsiooni mõistet väga laias tähenduses. Peame soovitavaks arengukava skoobis eesmärki täpsustada ja keskenduda eelkõige teadus- ja tehnoloogilise innovatsiooni väljakutsetele. Leiame, et ühemõtteliselt ja selgelt tuleks arengukavas välja tuua vajadus läbimurdelise teadus- ja tehnoloogilise innovatsiooni soodustamiseks ja on vajalik rõhutada sellega seotud poliitikameetmete väljatöötamist.	Teadmiseks võetud, kaalutakse arengukava koostamise käigus.
44.	Tallinna Tehnikaülikool	Samuti tuleks senisest suuremat tähelepanu pöörata Eesti energiajulgeolekule ja vaadelda Pariisi kliimaleppes tulenevaid väljakutseid, et Eesti TAI süsteem rakendada nende eesmärkide elluviimise teenistusse.	Arvestatud osaliselt Arengukava loob eeldused ÜRO säästva arengu eesmärkide täitmiseks. Energiajulgeoleku lahendused on energeetika valdkonna arengukava teema.
45.	Tallinna Tehnikaülikool	Ühtlasi teeme ettepaneku sõnastada uues arengukavas selged ja ambitsioonikad eesmärgid riigile kuuluvate äriühingute TAI eesmärke puudutavalt.	Arvestatud Kaalume poliitikavalikute lahenduste kavandamisel.
46.	Tallinna Tehnikaülikool	Juhime tähelepanu, et arengukava koostamise ettepanekus ei ole mainitud nutikat spetsialiseerumist, mis oli senise TAI strateegia üks keskseid elemente. Kuna nutikas spetsialiseerumine on tõukefondide üks tingimusi, siis on fookuste seadmine vajalik juba välistest nõuetest tulenevalt.	Arvestatud Nutika spetsialiseerumise kontseptsioon lahendatakse temaatiliste fookuste loomisega arengukava poliitikavalikute kujundamise käigus. Seniste analüüside põhjal ei ole põhjust fookusvaldkondi muuta, kuid temaatilise fookusega tugimeetmete maht peab kasvama.

47.	Tallinna Tehnikaülikool	Oleme seisukohal, et TAI ja ettevõtluse arengukava peab väga selgelt juhinduma Eesti arenguvajadustest ning toetama järjest kasvavat vajadust rahvusvaheliseks koostööks. Sellest lähtuvalt on oluline Eesti TA asutuste ja ülikoolide profileerimine ning interdistsiplinaarse ja institutsioonide vahelise koostöö tugevdamine. Seega võiks arengukava koostamise ettepanek käsitleda teadusasutuste võrgu konsolideerimist ja struktuurseid muutusi, mis oli eelmise arengukava üks keskseid elemente ja mida toetati ASTRAst.	Arvestatud. Eraldi arenguvajadusena lisatud TAI süsteemi institutsionaalne korraldus.
48.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	Hetkel kehtivas Eesti ettevõtluse kasvustrateegias 2014-2020 on ettevõtlusesse panustavate arengukavade seas esile toodud ka Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020, mis hõlmab endas piirkondlike ettevõtete sihtrühma, võimendades sellega ettevõtluse pealekasvu nii tõmbekeskustes kui väljaspool. Peame äärmiselt oluliseks, et seni Eesti regionaalarengu strateegias kajastunud piirkondliku majandusarengu eesmärgid saaksid kajastatud koostatavas teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas. Oluline on, et nii seatavad eesmärgid, mõõdikud kui tegevussuunad arvestaksid ka regionaalset mõõdet ning võimaldaks suunata teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse valdkonna tegevusi selliselt, et nende mõjul väheneksid ühiskondlikud lõhed. Eeltoodust tulenevalt teeme ettepaneku nii peatükis 1 kui peatükis 2 ühena perioodil 2014-2020 valdkonda käsitlevatest strateegiatest kajastada ka Eesti regionaalarengu strateegiat 2014-2020. Nimetatud strateegia kaudu on Vabariigi Valitsus suunanud Eesti piirkondlikku arengut, sealhulgas toimepiirkondades ettevõtluse ja majanduskasvu stimuleerimist, inimressursi tõhusamat kasutuselevõttu tööturul ja majandusarengus, piirkondade tarka spetsialiseerumist teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ja kohaliku avaliku sektori	Arvestatud osaliselt. Alaeesmärgi sõnastus muudetud. Täpsemad tegevused ja seosed teiste arengukavade ja strateegiatega, täpsustatakse arengukavas. Teadus- ja arendustegevuse üheks prioriteediks on kohalike ressursside väärimine, mille kaudu toetatakse ka piirkondlikku arengut, kuna ressursside väärimisega tegelevad ettevõtted paiknevad peamiselt väljaspool Harjumaad. TA asutuste teenused on avatud kõigile Eesti ettevõtetele ja institutsioonidele, sõltumata asukohast.

		<p>asutuste koostöös, piirkondade omanäolisust tugevdavate tegevusalade ja kohaturunduse toetamist.</p> <p>Samuti palume sõnastada peatükis 4 toodud alaeesmärk 3 järgmiselt: „3. Eesti ettevõtluskeskkond soodustab targa ettevõtluse kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste eksporti ning investeringuid igas Eesti piirkonnas.“</p>	
49.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	<p>Peatükis 2 punktides 2.1-2.3 on toodud ülevaade hetkeolukorrast, mis tugineb eelkõige kehtiva teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia „Teadmistepõhine Eesti 2014-2020“, kehtiva ettevõtlusvaldkonna tegevust suunava „Ettevõtluse kasvustrateegia“ ning „Eesti riikliku turismiarengukava 2014–2020“ kesksel indikaatoritel. Leiame, et analüüs peaks olema põhjalikum ning võtma arvesse ka muid valdkonna arenguid iseloomustavaid näitajaid, sealhulgas seoseid tööturu- ja rahvastikunäitajatega. Sisukam analüüs aitaks luua selgema seose peatükiga 3, mis käsitleb valdkondlikke arenguvajadusi ja väljakutseid. Seejuures tuleks analüüsi täiendamisel esile tuua need näitajad, mille puhul esinevad olulised piirkondlikud erinevused – näiteks maakonniti ebaühtlane ettevõtlusaktiivsus või SKP kasvutempo, enam kui kolmekordne piirkondlik erinevus SKP-s elaniku kohta, kasvav piirkondlik palgalõhe. Analüüsi täiendamisel on võimalik aluseks võtta muuhulgas Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 seireinfot.</p>	<p>Mittearvestatud.</p> <p>Ei pea vajalikuks hetkeolukorra kirjelduse mahtu täiendada.</p> <p>Arengukava väljatöötamise ettepanekus on probleemide analüüsi puhul toodud süntees valdkonda puudutavate analüüsides tulemitest. Väljatöötamise ettepanekule on lisatud ülevaade analüüsides, mida on sünteesi koostamisel kasutatud. TAI poliitika ei ole reeglina tõhus instrument regionaalsete erisuste vähendamiseks.</p>
50.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	<p>Juhime tähelepanu, et mitmete peatükis 2.4 välja toodud globaalsete arengutrendide puhul on oluline teadvustada, et need trendid mõjutavad erinevaid piirkondi erinevalt. Selles osas on võimalik arengukava koostamise edasistes etappides üheks aluseks võtta Arenguseire Keskuse</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Viidatud sisendiga arvestatakse niivõrd, kuivõrd see on kättesaadav arengukava koostamise perioodil.</p>

		regionaalse majanduse uurimissuuna raames koostatav analüütiline ülevaade Eesti regionaalset majandust mõjutavatest trendidest	
51	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	Peatükis 3 ei ole selgitatud, millele tuginedes ning kelle poolt on sõnastatud peatükis välja toodud arenguvajadused ja probleemid. Arvestades, et arengukava esialgsed eesmärgid on sõnastatud lähtuvalt peatükis 3 tõstatatud väljakutsetest, peame vajalikuks täiendava selgitava infolõigu lisamist peatüki algusesse.	Arvestatud. Lisatud täpsustav selgitus
52.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	Peatükis 3 on toodud peamiste väljakutsete hulgas välja ettevõtluse ning avaliku sektori TA-asutuste vastastikune mittemõistmine (teadusasutused ei ole valmis teenuse osutamise valmisolekut tagama omavahenditest) ning teadussüsteemi madal valmisolek tegeleda Eesti ettevõtetele vajalike teemadega. Seejuures on jäetud aga esile toomata nende väljakutsete võimalik ühine juurprobleem, milleks on ülikoolide rolli senine kitsas tõlgendamine (ka seaduse ja rahastusmudeli tasandil) eelkõige Haridus- ja teadusasutustena, jättes vajaliku tähelepanuta nende potentsiaali toetada ka riigi arengut (sh ettevõtluse arengut, piirkondlikku arendustegevust) laiemalt.	Mittearvestatud. 20.02.2019.a. vastuvõetud Kõrgharidusseaduse par 20 lg 2 sätestab „ Ülikooli missioon on edendada teadusi ja kultuuri ning elukestvat õpet, osutada ühiskonnale vajalikke õppe-, teadus- ja loometegevusel põhinevaid teenuseid ning toetada üliõpilastest vastutustundlike ja algatusvõimeliste kodanike kujunemist. Ülikoolid teevad koostööd teiste õppeasutuste ja kogu ühiskonnaga, toetades teadus-, arendus- ja loometegevusega ühiskonna arengut ning rahvusvahelistumist ja rahvuskultuuri püsimist.“ Seega ei ole esitatud väide asjakohane.
53.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	Sarnaselt peatükis 2 täiendatava hetkeolukorra analüüsiga tuleks ka 3. peatükis esile tuua need arenguvajadused ja väljakutsed, mis on olulised mõne üksiku piirkonna jaoks, mis vajavad mõnes piirkonnas teistest erinevaid lahendusi või mille osas on muul moel piirkondlikke erisusi, millega peaks arvestama arengukava koostamise varajasest etapist alates. Üksikutel juhtudes on seda ka tehtud, näiteks juhtides tähelepanu kapitalile ligipääsetavuse probleemsusega väljaspool suuremaid linnapiirkondi või	Mitte arvestatud. Piirkondlikud arenguvajadused on kajastatud maakondlikest arengustrateegiates.

		rõhutades turismi olulisust piirkondadele. Siiski on puudu laiem regionaalse ettevõtluse käsitlus, mis lähtuks iga piirkonna eripärastest arengueeldustest ja –väljakutsetest. Palume 3. peatükki vastavalt täiendada.	
54.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	Tuleviku väljakutsed ei peaks lähtuma üksnes hetkel teadaolevatest probleemidest, vaid peaks arvesse võtma ka arenguvõimalusi. Ettepanek on täiendada 3. peatükki ka arenguvõimaluste kirjeldustega, millest võivad lähtuda täiendavad väljakutsed.	Mittearvestatud Probleem on defineeritud kui vastuolu soovitava olukorra ja hetkeolukorra vahel. Seega on probleemid juba oma olemuselt tulevikku vaatavad, sest soovitav olukord kaasab endas ka arenguvõimalusi. Arenguvajadusi lahendavate poliitikavalikute puhul arvestatakse ÜRO säästva arengu eesmärkide ning globaalsete arengutrendidega.
55.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	Ettepanek on täiendada punkti 3.2.2 peamiste väljakutsete loetelu selliselt, et seal saaks selgelt kajastatud ka samas punktis esile toodud probleem – „innovaatiliste toodete arendusprotsessis kujunevad kriitiliseks just uurimistulemuste ärilise rakendamise võimaluste analüüs, ärikontseptsiooni arendamine, prototüüpimine ja esmane testimine. Need etapid ei paku teadusasutustele teaduslikust aspektist enam huvi ning erakapitalile jäävad need etapid veel liiga riskantseks, sest võimaliku uue toote äripotentsiaal on veel ebaselge.“.	Mittearvestatud. Esitatud väljakutsete loetelu ongi juba arenguvajadused, mille lähendamine aitab paremini ületada lõhet teadussüsteemi ja ettevõtluse vahel.
56.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	Peatükis 3 on väljakutsete seas esile toodud, et kohalikud omavalitsused ei ole motiveeritud välisinvesteeringute meelitamiseks ning riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektori koostöö ja partnerlus turismisihikohtade arendamisel ning turundamisel ei ole tõhus. Samas ei ole peatükis 5, mis käsitleb arengukava koostamise korraldust, selgitatud, kuidas on kavandatud kaasata kohalikud omavalitsused arengukava koostamise protsessi. Leiame, et partnerid, kelle panusest sõltub	Arvestatud osaliselt Strateegia juhtrühma tööväimeisuse tagamiseks piirdume juhtrühmas 8 inimesega, kes on otseselt seotud arengukava dokumendi ettevalmistamisega, sealhulgas on kaasatud ka RMI esindaja. Strateegia aruteludesse saavad partnerid panustada strateegia tööühma kaudu, kuhu kuulub ka RM esindaja. ELVL esindaja on lisatud strateegia tööühma.

		<p>arengukava eesmärkide saavutamine, tuleks kaasata arengukava koostamisse võimalikult varakult.</p> <p>Palume lisada arengukava koostamise töörühma täiendavalt ka Rahandusministeeriumi regionaalarengu osakonna esindaja ning omavalitsuste esindaja kas Eesti Linnade ja Valdade Liidu, maakondlike arendusorganisatsioonide või kohalike omavalitsuste poolt muuhulgas piirkondliku ettevõtluse arendamise toetuseks loodud maakondlike arenduskeskuste esindaja näol. Samuti soovitame kaaluda arengukava töörühma ka teiste osapoolte kaasamist väljastpoolt ministeeriume, et suurendada arengukava laiapõhjalisust.</p>	
57.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	<p>Vastavalt KOKS § 37³ lõikele 10 arvestatakse maakonna arengustrateegia koostamisel riigi valdkondlikke arengukavasid ja kirjeldatakse, kuidas maakonna arengustrateegiaga panustatakse riigi valdkondlikes arengukavades seatud eesmärkide saavutamise. Maakonna arengustrateegiates on toodud välja ka ootused riigile teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse valdkonnas. Palume täiendada peatükki 6 kirjeldusega selle kohta, kuidas on kavandatud arengukava koostamise protsessis maakonna arengustrateegiate sisendiga arvestamine.</p>	<p>Arvestatud. Arengukava väljakutsed ühtivad valdavalt maakondlikes arengustrateegiates toodud arenguvajadustega.</p> <p>TA osas arvestatakse niivõrd, kui võrd on TA-d nendes strateegiates käsitletud.</p>
58.	Rahandusministeerium (regionaalhaldus)	<p>Arengukava koostamise ettepaneku lisa 1 – Esialgne hinnang arengukavaga kaasnevatele mõjudele – on hinnatud kõigi alaeesmärkide mõju regionaalarengule oluliseks. On oluline, et põhjalikum mõjude hindamine viiakse läbi arengukava koostamise varases etapis, enne</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p> <p>Mõju hindamist saab teostada vaid siis, kui on teada kavandatavad sekkumishelad, seega ei saa seda teha enne poliitikainstrumentide väljatöötamist. Mõjude hindamine toimub paralleelselt poliitikalikute väljatöötamisega, mille käigus kaalutakse ka poliitikalikute erinevat mõju</p>

		<p>poliitikainstrumentide ja programmide põhistruktuuri väljatöötamist. Palume vastavalt täiendada arengukava koostamise ajakava mõjude hindamise etapiga ning selgitada mõjude hindamise protsessi lühidalt ka peatükis 6. Rahandusministeeriumi regionaalarengu osakond on valmis osalema mõjude hindamise protsessis ning nõustama ka indikaatorite valimisel, mis võimaldaks arengukava elluviimisel jooksvalt seirata arengukava kavandatud mõju realiseerumist Eesti regionaalsele arengule.</p>	<p>olulistele sihtrühmadele ja mõjuvaldkondadele sh regionaalarengule.</p>
59.	Tartu Ülikool	<p>Kuidas on väljatöötatav arengukava seostatud HTM-i juhtimisel koostatava haridus- ja teadusstrateegiaga 2035? Seda seost ei ole materjalis käsitletud.</p>	<p>Arvestatud Viide seosele Haridusstrateegiaga on toodud p. 1: „Arengukava koostamise käigus luuakse selged seosed Haridusstrateegia 2035 ja teiste asjakohaste valdkondlike strateegiatega juhtrühma liikmete osaluse kaudu nimetatud strateegiate koostamisel“</p>
60.	Tartu Ülikool	<p>Arengukava koostamise eesmärk peaks olema peale majanduse elavdamise ka TAI-tegevuse mõju suurendamine ühiskonna tõhususele, st kulude kokkuhoiule. TAI-tegevuste eesmärk on kasvatada jõukust ja kiirendada majanduskasvu, aga selle samaaegne eesmärk on ühiskonna tõhusam ja kuluefektiivsem toimimine. Terviklikkuse huvides on mõistlik sõnastada ka Eesti võimalused ja ülesanded ÜRO säästva arengu eesmärkide ning Pariisi kliimakokkulepete täitmisel ning OECD megatrendidest tulenevate riskide maandamisel (rahvastik, kliima, energia, julgeolek, tervishoid jm).</p>	<p>Arvestatud. Üldeesmärk toob selgelt esile ka heaolu kasvu ning ühiskonna kestlikkuse. Kestlikkus sisaldab endas ka ressursside tõhusat kasutust, mistõttu ei pea vajalikuks tõhusust eraldi esile tõsta. Seoseid Säästva arengu eesmärkide ja globaalsete trendidega kontrollitakse poliitikavalikute koostamise käigus</p>
61.	Tartu Ülikool	<p>Arengukava väljatöötamise kavatsuses on kirjas, et arengukava ettevalmistamist nõustab ja juhivad arengukava ühendkomisjon, mis moodustatakse innovatsioonipoliitika ja teaduspoliitika komisjoni liikmetest. Meile teadaolevalt ei ole seda komisjoni veel kokku kutsutud. Leiame, et ühendkomisjon on hea viis kaasata huvirühmi, sest nii</p>	<p>Mittearvestatud Ühendkomisjon koosneb teaduspoliitika komisjonist ning innovatsioonipoliitika komisjonist. Kuna mõlemad komisjonid on loodud, ei pea vajalikuks eraldi komisjoni moodustamist nende komisjonide baasilt.</p>

		lisatakse arengukavale usaldusväärst. Soovitame kutsuda ühendkomisjon kokku augusti alguses, pärast puhkuseperioodi.	
62.	Tartu Ülikool	Juhime tähelepanu asjaolule, et kehtiv TAI strateegia 2014–2020 on sisult ja eesmärkidelt väga hea, kuid selle täies ulatuses elluviimine on jäänud poliitilise toetuse (sh rahastuse) puudumise taha. Leiame, et uues strateegias peaks selgelt ja ühemõtteliselt sõnastama 19.12.2018 sõlmitud teadusleppe täitmise kui ühe kriitilise eesmärgi. Samuti on mõistlik näha strateegias ette kasinusstrateegia juhuks, kui 1% rahastus jääb saavutamata.	Arvestatud osaliselt. Strateegias sõnastatakse rahastamise põhimõtted ja prioriteedid. Täpne rahastamise kava lepatakse kokku riigi eelarvestrateegia raames. Mõju hindamisel tuuakse välja ka negatiivsed mõjud, kui rahastamine ei ole piisav.
63.	Tartu Ülikool	Arengukava koostamise ettepanekus pole käsitletud nutikat spetsialiseerumist, mis oli senise TAI strateegia üks keskseid elemente ja jätkub ka uuel perioodil (kuna on tõukefondidega kaasnev tingimus). On põhimõtteline valik, kas fookused seatakse ja kas need rakendatakse ka ettevõtluspoliitikale.	Arvestatud Nutika spetsialiseerumise kontseptsioon lahendatakse temaatiliste fookuste loomisega arengukava poliitikavalikute kujundamise käigus. Seniste analüüside põhjal ei ole põhjust fookusvaldkondi muuta, kuid temaatilise fookusega tugimeetmete maht peab kasvama.
64.	Tartu Ülikool	Kindlasti tuleb jälgida, et arengukavas ei piirduks ainult sellise teaduse käsitlemisega, millel on ettevõtlusväljund. Sotsiaal- ja humanitaarteadused ning muud ettevõtlusega vähem seotud, kuid ühiskonnale olulised teemad (näiteks rahvusteadused, kasvatusteadused, teaduse seosed kõrgharidusega) vajavad arengukavas samuti käsitlemist. Samuti ei tohi selles jätta tähelepanuta tipp-teadust.	Arvestatud Teaduse valdkonna arenguvajadused vaatavadki teadussüsteemi laiemalt. Samuti on arenguvajadusena esile toodud teadlaste osaluse suurendamine ühiskonna arengut kujundavates aruteludes ja poliitikakujunduses.
65.	Tartu Ülikool	Peame arengukavas turismi esiletõstmist eraldi fookusvaldkonnana küsitavaks. Leiame, et see on üks majandusharu, mida tuleb vaadelda terviklikult, lähtudes majanduse lisandväärtuse kasvu eesmärgist. Üksiku majandusharu esiletoomine on kunstlik ning tekitab küsimuse, miks ei ole eraldi tähelepanu saanud näiteks töötlev tööstus või info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.	Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.
66.	Tartu Ülikool	Uue strateegiaperioodi peamised rahastusallikad on tõenäoliselt endiselt tõukefondid. Strateegias tuleb sõnastada põhimõtted tõukefondide kasutamiseks TAI-	Mittearvestatud Tõukefondide kasutamise põhimõtted sätestatakse rakendusavas, kaasfinantseerimise küsimusi aga

		tegevuste rahastamisel. Samuti tuleb strateegias käsitleda tõukefondide muutuvat kaasfinantseerimise määra ja riigi jaoks strateegiliselt oluliste kulutuste üleviimist riigi maksutulust tulenevatele allikatele.	arutatakse riigi eelarvestrateegia raames. Arengukavas määratakse eesmärgid, poliitikavalikud ja mõõdikud. Arengukava rakendusplaan on programm. Riigieelarve seadusega on reguleeritud, et tulemusvaldkonna alaeesmärgi saavutamisele suunatud meetmed, tegevused ja rahastamiskava määrab minister programmis (RES § 19 lg 5).
67.	Tartu Ülikool	Eelnõus ei käsitleta teadusasutuste võrgu konsolideerimist ega struktuurseid muutusi, mis oli eelmise perioodi arengukava üks keskseid elemente ja mida toetati ASTRA tegevusest. Uues strateegias tuleb määrata kindlaks, millistel tingimustel loetakse Teadus- ja Arendusnõukogu seatud konsolideerimiseesmärgid täidetuks.	Arvestatud. Täiendava arenguvajadusena on strateegiasse lisatud TAI süsteemi korrastamine.
68.	Sotsiaalministeerium	palume pöörata tähelepanu ka teaduse tegemiseks vajalike tugistruktuuridega seotud väljakutsetele, konkreetsemalt eetikakomiteede küsimusele. Hetkel on käimas arutelud eetikakomiteede optimaalse struktuuri üle, mistõttu on nendega seotud väljakutsete käsitlemine arengukavas igati asjakohane;	Mittearvestatud. Eetikakomiteede regulatsioon ei ole strateegiline küsimus. Teaduseetika korraldamise süsteem leiab käsitlemist avatud teaduse raames.
69.	Sotsiaalministeerium	oleme nõus, et kõrge konkurentsiturve tõttu projekti- ja uurimistoetuste saamiseks puudub teadlastel erinevaid arenguteid võimaldav ja stabiilsust pakkuv karjäärimudel, aga seda peamiselt akadeemilises sektoris. Erasektoris on probleemiks teadlaste vähesus, mille leevendamiseks tuleks tegeleda teadlase karjäärimudeli arendamisega. Siinjuures tuleb arvestada ka kõrghariduse muutuvat õpikäsitlemist ja leida lahendus, kuidas juba haridust andes õppijaid ja ettevõtteid siduda, praktilisemat õpet soodustada ning toetada igakülgselt koostööd erinevate sektorite vahel;	Osaliselt arvestatud. Väljakutsete puhul on väljatöötamise ettepanekus esile toodud vajadus arendada akadeemilist karjäärimudelit, mis toetaks koostööd erasektoriga. Samuti on rõhutatud vajadust suurendada ettevõtete ja teadusasutuste vahelist koostööd sh sektorite vahelist mobiilsust. Erasektoris teadlase ja arendustöötajate karjäärimudeli arendamine riigi poolt ei ole asjakohane. Kõrghariduse sisu puudutavad küsimusi käsitletakse Haridusstrateegias.
70.	Sotsiaalministeerium	Lisaks sellele, et teadusaparatuur vananeb kiiresti, on väljakutseks ka nende kasutamiseks vajaliku meetoodika väljatöötamine. Näiteks on küll aparatuur uue keemilise aine töökeskkonna ohutegurite nimekirja lisamiseks, aga laboritel puudub meetoodika selle testimiseks, ettevõtjad ei soovi selle	Arvestatud osaliselt Arenguvajadust täiendatud vajadusega akrediteeritud ja sertifitseerimisõigusega laborite järele, kuid konkreetsete ainete testimise meetoodika väljatöötamise rahastamine ning mõõtmiste rahastamine on siiski valdkondliku

		väljatöötamise rahaliselt panustada, rääkimata mõõtmiste tellimisest. Töökeskkonna ohutuse tagamise vaatest on see suureks väljakutseks;	poliitika küsimus ehk nõuete seadmisel tuleb mõelda ka sellele, kuidas toimub nõuete täitmine ja millise koormuse paneb see poliitikasubjektidele jne.
71.	Sotsiaalministeerium	Oleme nõus, et riigi targaks juhtimiseks ja arendamiseks tuleks suuremal määral rakendada teadus- ja arendustegevuste tulemusi ning innovatsiooni, ent soovime peatüki 3.1.3 sõnastada ümber selliselt, et teadlased ei jääks selles protsessis passiivsesse rolli. Pealkirja „Eesti ühiskonna ees seisvate väljakutsete lahendamisel kasutatakse liiga vähe teadustulemusi ja teadlasi“ võiks ümber sõnastada pealkirjaks „Teadlaste panust Eesti ühiskonna ees seisvate väljakutsete lahendamisse tuleb tõsta“ ja väljakutse „Ühiskonnaliikmete sh ettevõtjate oskus uurimisküsimusi püstitada ja teadustulemusi kasutada on madal“ juures võiks tähelepanu pöörata ka sellele, et tõsta teadlaste valmisolekut ja oskusi saada aru ettevõtjate ning tavainimeste probleemidest ja sõnastada teadustöö tulemusi neile arusaadavamalt. Loodava arengukava raames võiks rohkem mõelda just sellele, mida saaks aktiivsemalt teha teadlase ja teadussüsteemi vaatest, et olla aktiivsemalt ühiskonnaellu kaasatud;	Arvestatud osaliselt: Teadlaste kaasamiseks ühiskonna arengu kujundamisesse on vaja nii pakkumist teadlaste ja teadusasutuste poolt, kui tarka nõudlust ühiskonna poolt. Teadlaste motivatsiooni tegeletakse akadeemilise karjäärimudeli arendamise raames, mainitud arenguvajadus tegeleb ennekõike nõudluse kasvatamisega. Mitmed arenguvajaduste seadmise aluseks olnud aruanded on esile tõstnud just nõrka nõudlust.
72.	Sotsiaalministeerium	oleme nõus, et kvalifitseeritud tööjõu puudus on üks olulisi väljakutseid, mis muuhulgas pärsib innovatsiooni ja Eesti konkurentsivõimet. Kui ettevõtetel puuduvad pädevad inimesed, et näiteks uut tehnoloogiat kasutusele võtta või rakendada, siis on väga keeruline innovatsiooniga kaasas käia. Samas ei lahene oskuste valitsemise probleem üksnes muudatustega haridussüsteemis, sest noori lõpetajaid on tööturu vajadusi arvestades liiga vähe. Enim vajavad uuendamist just täiskasvanute oskused, muuhulgas digi-, sotsiaalsed ja erialased oskused. Eelnevast lähtuvalt leiame, et oskustega seotud väljakutsetele tuleks tähelepanu pöörata nii käesolevas strateegias kui ka eraldi, oskustega seotud strateegias, mis peaks valmima Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja	Arvestatud osaliselt. Oskuste teemat käsitletakse Haridusstrateegias, mis arvestab ka kavandatava TAIES strateegia vajadustega.

		Teadusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel ning sotsiaalpartnereid kaasates;	
73.	Sotsiaalministeerium	palume täpsustada, mida on silmas peetud väites, et tööturu vähene paindlikkus ei soosi uudsete lahenduste ja ettevõtlusvormide kasutuselevõttu? Kas tööjõu paindlikkust (inimeste oskusi, haridust vms) või siis töölepingu regulatsiooni? Viimane on üks paindlikemaid Euroopas, mistõttu me ei saa selle väitega nõustuda;	Ei ole mõeldud kitsalt töölepingu regulatsiooni.
74.	Sotsiaalministeerium	väljakutsete kõrval võiks arengukavas tähelepanu pöörata ka võimalustele. Näiteks kipume vananevat ühiskonda nägema üksnes murekohana, ent ettevõtluse ja innovatsiooni vaatest on tegemist ka võimalusega rakendada meid sellises uues turusegmendis nagu hõbemajandus. Eakate tööturg ja neile mõeldud kaupade-teenuste arendamine, hoolduskoormuse leevendamine – need on väljakutsed, mis pakuvad võimalusi nii teadlastele kui ka ettevõtetele.	Teadmiseks võetud , arvestame arengukava koostamisel.
75.	Sotsiaalministeerium	nii arengukava koostamisel kui ka selle elluviimisel palume tähelepanu pöörata ka soolise võrdõiguslikkuse küsimusele. Näiteks moodustavad Statistikaameti andmetel ettevõtluses endiselt kaks kolmandikku ettevõtjatest mehed. 2014. aastal asutatud ettevõtetest moodustasid naiste poolt loodud ettevõtted vaid 28,53%. Seega on üks probleemidest ka ettevõtjate profiili ühekülsus. Tehnoloogiavaldkonna innovatsioonihüppele aitaks kaasa laialdasem talendivaru, mis kaasaks rohkem naisi; - 2007.-2017. aastatel on Tööjõu-uuringu andmetel naistöötajate osakaal IKT valdkonnas isegi langenud (36%-lt 19%-le) ning kui muidu moodustavad naised kõrghariduse üliõpilaste seas 59%, on neid Eesti Hariduse Infosüsteemi andmetel IKT valdkonnas vaid 28%;	Teadmiseks võetud , arvestame arengukava koostamisel. Soolist võrdõiguslikkust hariduses käsitletakse Haridusstrateegia raames.
76.	Sotsiaalministeerium	kuigi naised moodustavad kõrghariduses enamiku, on neid igal kõrgemal akadeemilisel tasandil aina vähem, eriti neil positsioonidel, kus ülekaalus teadustegevus. Ekstreemne naiste alaesindatus on ka Teadus- ja Arendusnõukogus. Usume, et küsimus ei ole siinkohal mitte sugude erinevas akadeemilises võimekuses, vaid soolistes stereotüüpides, mis	Arvestatud. Teadvustame probleemi ning tegevuste kavandamisel arvestatakse soolise võrdõiguslikkuse tagamise vajadustega. Soolist võrdõiguslikkust hariduses käsitletakse Haridusstrateegia raames.

		endiselt suunavad poiste ja tüdrukute erialavalikuid koolides ning kujundavad naiste akadeemilisi karjääre, eriti siis, kui pildile ilmuvad perekohustused; segregatsioon kinnistab ja taastoodab eeskujude ja nende puudumise kaudu ühiskonnas olemasolevaid stereotüüpe, kujundades erialavalikuid ning mõjutades seeläbi ka tuleviku tööturгу ja ühiskonda. Seetõttu on oluline tegeleda segregatsiooniga ja püüelda sooliselt tasakaalustatud otsustustasandi poole nii teaduses kui ettevõtluses.	
77.	Sotsiaalministeerium	Teadusarenduse ja innoveerimise võimekus riigis mõjutab otseselt kõikide teiste valdkondade arengut. Lahendused, kuidas seda võimekust suurendada ja teadlasi senisest enam poliitikakujundamisse ning ettevõtlusesse kaasata, tuleb leida koostöös, mistõttu ootame, et arengukava väljatöötamisel tehakse laiapõhjalist koostööd kõigi partneritega, sealhulgas ka Sotsiaalministeeriumiga.	Arvestatud. Strateegia koostamisel kaasatakse partnereid strateegia töörühma kaudu. Sihtrühmade vaadet toetab ka strateegia juhtkomisjoni liikmelisus.
78.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	lk 10 “Valdkondlikud arenguvajadused ja probleemid” loendi hulgas, puudub täiesti viide vajadusele edasi arendada /uuendada terviklik Eesti teadus-arenduse (TA) mudel. Selles peaks olema kirjeldatud ja kaasatud nii avalik kui ka erasektor määrates neile ka eeldatavad ootused ja rollid (täpsemalt vt dokumendi lõpus, p 10). Ilma tervikvaateta, on oodata pea kõikides alalõikudes läbivalt vajakajäämisi. Samuti ei saa oodata selleta seadusemuudatuste ettevalmistamist, mis juba oma olemuselt aeglane protsess ja kõike mõjutav. Senine Eesti TA mudel pärineb 1990.-datest, on väga tugevasti akadeemilise teaduse poole kaldu ja erasektori huve vähe arvestav. Selle uuendamine on ülioluline.	Arvestatud. Eraldi arenguvajadusena on toodud välja Eesti TAI süsteemi institutsionaalne korraldus.
79.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Lk 10 “Peamised väljakutsed” hindab teadlaskarjääri ainult akadeemilise karjääri vaatenurgast lähtudes.	Mittearvestatud Eestis kehtib ettevõtlusvabadus, mistõttu ei ole riigil kavas sekkuda erasektori karjäärimumdelite sh teadlase ametikoha karjäärimumdelite kujundamisesse. Küll aga rõhutab arenguvajadus, et avalik-õiguslike ja riigi teadusaustustes rakendatavad karjäärimumdelid peavad arvestama

			mitmekesisuste karjääriteedega, sh ka sellega, et teadlane teeb koostööd ettevõtlusega või osa karjäärist leiab aset ettevõtluses.
80.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Lk 10 “Peamised väljakutsed” p5, kirjaviga. Õige on “spin-off”.	Arvestatud.
81.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Lk 11 (p3.1.3) viide ülikoolide esmasest mõjust jääb poolikuks, kui ei ole siia lisatud ka vajadust seadusandluse uuendusele (TAKS, KHS jne) ja eri tegevusi siduva pikaajalise strateegilise arengukava loomisele. Peamiste väljakutsete hulka tuleks lisada seadusandluse mahajäämus. (vt p .1). Kogu vastutust panna ülikoolidele on ebaõiglane.	Mittearvestatud Seadusandlus on vahend eesmärkide saavutamiseks. Enne kui seadusandlust muuta, on vaja selgitada, kas üldse ja kui, siis millises mahus on seadusandluse muudatused vajalikud. Riigi roll innovatsiooninõudluse kujundajana on käsitletud p. 3.2.4.
82.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	5) Lk 11 (3.1.3) punkti pealkirja lisada “innovatsioon” vms. Käsitlus on liiga akadeemiline. Innovatsiooni rakendamine (uute toodete & teenuste) riigi tellimuste abil, kui referentsi looja välisturgude jaoks võiks olla kohustuslik kõigile riigiasutustele. Näide: protsendilahendus on kasutusel Eesti kunsti ostmisel uute riigitellimusel tehtud hoonete puhul. Samuti on asjakohane lisada lahendusena p3.3.3. Eesti võime meelitada kõrge lisandväärtusega välisinvesteeringuid kasvab, kui siinsed innovaatilised ettevõtted saavad riikliku referentsi riigi tellimuste toel. See oleks eeskujuks ka ettevõtjatele.	Mittearvestatud Riigi roll innovatsiooninõudluse kujundajana on käsitletud p. 3.2.4.
83	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Lk 15 (3.2.1) Loend “peamised väljakutsed” p.5 sõnastus on puudulik. Selgesti võib uuringutele toetudes väita, et kogu kraadiõpe vajab olulist edasiarendamist, s.h. juba magistriõpe ei toeta karjääri erasektoris.	Mittearvestatud Magistriõppe vastavust tööturu vajadustele käsitletakse Haridusstrateegias.
84.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Punktid 3.2.1 ja 3.2.2 lõiku tuleks lisada (ühendab mõlemat) vajadus professionaalsete TA tulemuste vahendajate järele, et tõhustada teadmussiiret ja tihedat koostööd ettevõtete ja TA asutuste vahel. Sellesse rolli võiksid sobida mõned klastrid, tehnoloogiaarenduskeskused, alaliidud, inkubaatorid.	Arvestatud osaliselt. TAI süsteemiinstitutsionaalse korraldusega seotud arenguvajadus on toodud esile eraldi sh ka tänase institutsionaalse korralduse ülevaatamine.
85.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	3.2.4 alapunkt keskendub riigi rollile liiga üldsõnaliselt. a. Kõrgharidusseadustiku äsjasel uuendamisel jäeti sisuliselt puutumata kraadiõppe lõik, kuigi uuringud (vt. viide p. 10	Mittearvestatud. Hariduse vastavust tööturu vajadustele käsitletakse Haridusstrateegias. P. 3.2.4. toob esile riigi rolli

		järel) ja avalik info viitab selgelt olulistele puudujääkidele kraadiõppe korralduses. Kui kraadiõpe arvestab ainult akadeemilise karjääri vajadusi, ei ole oodata ka ettevõtjatele sobivate tippspetsialistide järelkasvu. Ilma sobiva personalita ei saa oodata olulist lisandväärtuse kasvu ettevõtluses ja ettevõtete arengut innovaatori tasemele või kõrgemale.	innovatsiooninõudluse kujundajana otsese tegevuse kaudu uute turgude loomisel.
86.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Riik ei saa olla innovatsiooni vedaja, kui ei oma ise piisavalt pädevat personali. Edasiminekkuks on oluline jõuda vanemametnike (peaspetsialistid ja edasi) tasemel palkamisel minimaalselt magistri-, parem doktorikraadi olemasoluni. Veelgi parem oleks lisada varasem erasektoris 3-aastase kogemuse olemasolu. Lisada väljakutsena “riigiametnike võimekuse oluline kasvatamine” vms	Mittearvestatud. Riigi personalipoliitika on riigikorralduslik küsimus, mis ei ole TAIES strateegia osa. TA alase teadlikkuse ja nn „targa tellija“ teema on käsitletud punktis 3.1.3.
87.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Lk 17 (3.3.) Puudub viide “puudused tööjõu ettevalmistuses”. (käsitletud eelpool, 8.a). Kui 3.3.1 väljakutsete all on nimetatud “ettevõtlikkus vajab arendamist”, on jäetud unarusse ebapiisav kvaliteet tööjõu ettevalmistamise.	Mittearvestatud. Hariduse vastavust tööturu vajadustele käsitletakse Haridusstrateegias.
88.	Tervisetehnoloogiate Arenduskeskus	Eraõigusliku teadus-arendus (TA) organisatsioonid ei ole siiani saanud omale loogilist kohta Eesti TA-maastikul seadusandluse mõttes. Seadusandlik raamistik pärineb 1990- test, kus kõik oli riigi oma. 2019. aastaks on Eestis olemas terve rida tugevaid eraõiguslikke organisatsioone mis peaks andma võimaluse selliste osaliste loogilise rolli kirjeldamist Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduses (TAKS), Kõrgharidusseadus (KHS) jt asjakohastes seadustes ja meetmetes. Eraõiguslikud TA-organisatsioonid ei ole puhtalt ühiskonna kulu, vaid teenivad ka ise tulusid. Teisalt on paljud neist võimaliku rahvusvahelise koostöö maaletoojad. Eesti TA üldist võimekuse killustatust arvestades on mõned tipukompetentsid kogunenud just eraõiguslikesse TA-organisatsioonidesse (Cybernetica AS, Icosagen AS, Milrem AS, TBD-Biodiscovery OÜ, jt. Loend ei ole lõplik) kes teenivad	Arvestatud Lisatud arenguvajadus, mis käsitleb TAI süsteemi institutsionaalset korraldust sh eraõiguslike TA asutuste rolli.

		<p>oma tegevusega arvestatavat eksporditulu. Selliste organisatsioonide sidumine Eestis pakutava uue põlvkonna teadlaste väljaõppe ja TA süsteemiga tervikuna on väga oluline. Eraldi tuleb esile tõsta eraõiguslike TA organisatsioonide erasektorisse sobivate doktorantide/tippspetsialistide kasvatajate, samuti võimalikku rolli ka teadmussiirde jaoks vajalike “knowledge brokeri”-tena. Ettevõtjatena tajuvad sellised organisatsioonid ülikoolidest paremini teiste ettevõtjate ootusi. Kaasatuna saavad nad olla oluliselt toeks ülikoolide ja ettevõtjate koostööle. Ei ole võimalik ette kujutada teadusmahukat majandust ilma selliste osalisteta ning seetõttu tuleks nende roll selgesti määratleda</p>	
89.	Riigikantselei	<p>Teeme ettepaneku turismi valdkonda mitte eraldi välja tuua. Jääb arusaamatuks, miks on turismi valdkonnale võrreldes teiste teenindus- ja tööstusharudega enam tähelepanu pööratud ja eraldi esile tõstetud. Leiame, et uut perioodi planeerides tuleks kindlasti senised fookused uuesti üle vaadata. Arvestada tuleb lisaks oodatavale mõjule nii piiratud rahaliste kui tööjõu ressursidega, mistõttu ühte valdkonda ressurside suunamine tähendab paratamatult nappust mõnes teises valdkonnas.</p>	<p>Arvestatud, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.</p>
90.	Riigikantselei	<p>Mõju esmast analüüsi tuleks täiendada minimaalselt järgnevalt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tuua välja sihtgrupid, kellele mõju on hinnatud. • Tuua välja ebasoovitavad mõjud, millega tuleb arvestada. Praegu on natuke kirjeldatud positiivseid mõjusid, ebasoovitavaid aga üldse mitte. Näiteks kiirendab ettevõtete senisest aktiivsem arendustegevus ja innovatsioon majanduse restruktureerimise protsesse ja lühemas perspektiivis võib see tuua teatud ühiskonna gruppidele kaasa ebasoovitavaid mõjusid (töö kaotus). 	<p>Arvestatud. Olulisi mõjusid hinnatakse arengukava koostamise käigus. Vt punkt 5. Põhjalikuma mõju hindamise kirjeldus lisatud.</p>

		<p>Selliste mõjudega on oluline arvestada nt Töötukassal. Samuti on senine kogemus näidanud, et mõju regionaalarengule ei pruugi olla positiivne, kuna innovatsiooni soodustavad toetused ei jaotu üle Eesti kuigi ühtlaselt.</p> <p>Palume lühidalt kirjeldada, kuidas ja mis ajakavas valmib põhjalikum mõjude hindamine.</p>	
90.	Riigikantselei	<p>Pole selge sisuline teemade jaotus kahe laiemal valdkonnal vahel, need on a) arendustegevus ja innovatsioon ning b) ettevõtlus. Arendustegevus ja innovatsioon on ka ettevõtluse teema. Üks võimalus oleks eristada ettevõtete arendustegevuse ja innovatsiooni ning ettevõtluskeskkonna teemad.</p>	<p>Mittearvestatud.</p> <p>Arendustegevus- ja innovatsioon on valdkond, kus on selgelt kaks poliitika sihtrühma: teadusasutused kui TA pakkujad ja ettevõtted ning avalik sektor kui TA tarbijad. See valdkond väärib eraldi esiletõstmist ja tähelepanu, kuna siin on erinevate meetmete ja institutsioonide vaheline koostöö ja sünergia võtmetähtsusega. Samuti on vajalik rõhutada, et arenduse- ja innovatsiooni valdkond ei puuduta üksnes ettevõtlust, vaid ka laiemalt kogu ühiskonna arengut. Arenduse- ja innovatsioonivaldkonna nõrkust on esile toodud ka Eestile antud hinnangutes nii CSRi raames kui valmimas välis hinnangus Eesti TAI süsteemi kohta.</p>
91.	Riigikantselei	<p>Turismi arengust lähtuvalt räägitakse otseleenuühenduste olulisusest, mis on vajalikud ka teiste majandussektorite jaoks. Leiame, et hetkel on käsitus ühekülgne ja teeme ettepaneku otseleenuühenduste kõrval pöörata tähelepanu ka teistele transpordi- ja liikumisvõimalustele (sh ühenduslennud, raudtee ja Rail Baltic, meretransport).</p>	<p>Arvestatud, sõnastus muudetud.</p>
92.	Riigikantselei	<p>Mõelda läbi, kuidas oleks võimalik panustada läbivate teemade eesmärkide saavutamisse ning näha arengukavas ette vastavate võimaluste ära kasutamine (vt juhendit https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/lcbivad-teemad-valdkonnaarengukavas).</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Läbivate teemadega arvestatakse arengukava koostamise käigus.</p>

		pdf).	
93.	Riigikantselei	Tuua läbivalt sisse Euroopa Liidu raamistik: arengukava hetkeolukorra analüüs ning sekkumis- ja lahendusvõimalused peavad hõlmama ka vastavaid EL tasandi arenguid ning eesmärkide saavutamiseks vajalikke poliitikasuundi ning tegevusi Euroopa Liidu raamistikus.	Arvestatud Asjakohaste EL tasandi arengutega arvestatakse arengukava koostamise käigus.
94.	Maaeluministeerium	TAIE 2035 algatuse ettepanekus ei ole analüüsitud seoseid TAIE 2035 ja Riigikantseleile ning ministeeriumidele 25.05.2019 eelkooskõlastusele saadetud PõKa 2030-ga, kuigi teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni teemad (PõKa 2030 horisontaalne tegevussuund 7) ja samuti ettevõtlus- ja turismpoliitikate teemad lõimuvad PõKa 2030-ga olulisel määral. Eeldame, et saame TAIE 2035 koostamise käigus seoseid PõKa 2030-ga täpsustada.	Arvestatud Arvestame arengukava koostamise käigus. HTM on oma tagasiside andmisel PõKa 2030 arvestanud seoseid kavandatava TAIE arengukavaga. Maaeluministeeriumi esindaja on kaasatud TAIE strateegia töörühma, mis samuti võimaldab luua seoseid ja tagada kahe strateegia vahelise sünergia. Vajadusel võib kaaluda täiendavaid kahepoolseid kohtumisi.
95.	Maaeluministeerium	Lugejal peaks olema võimalik leida TAIE 2035 koostamise ettepanekust teavet Eesti peamiste ettevõtlusvaldkondade lõikes (nt põllumajandus, kalandus, toidutööstus, energeetika jm, sh tööhõive, tootlikkuse ja innovatsiooni tase ning piirkondlikud eripärad neis sektorites), sest ettevõtlusvaldkonnad on erinevad ja info praegusel üldistusastmel ei ole poliitikakujunduse sisendina piisavalt rakenduslik.	MKM koostab regulaarselt majandussektorite ülevaateid, mille sisendit kasutatakse meetmete kavandamisel. https://www.mkm.ee/sites/default/files/majandusulevaade_2018.pdf . Ei pea vajalikuks esitada seda strateegia koostamise ettepanekus.
96.	Maaeluministeerium	TAIE 2035 koostamise ettepanekust ei selgu kavandatava arengukava ulatus. Juhul kui ettevõtluse all käsitletakse kogu ettevõtlust (sh põllumajandus), siis on see vaja arengukavas välja tuua ning analüüsida, kas väljakutsed on sektoriülesest sarnased (hetkel on välja toodud ainult turism, mis annab antud valdkonnale teiste ees suurema kaalu).	Koostamise ettepanekus on käsitletud ettevõtlust tervikuna.
97.	Maaeluministeerium	Kogu ettevõtlusvaldkonna kitsaskohtade väljatoomisel tuleks veelgi enam tähelepanu pöörata piirkondlikele	Arvestame arengukava koostamisel.

		erinevustele (lisaks kapitali kättesaadavusele logistika, personali jms probleemid).	
98.	Maaeluministeerium	TAIE 2035 koostamise ettepaneku olukorrajelduse alusel puuduvad meil hetkel ettevõtetes innovatsiooni esilekutsumiseks nii kvalifitseeritud töäjõud kui teisest küljest ka ettevõtete võimekus uudseid tehnoloogiaid absorbeerida ning uuendusi ellu viia. Probleemi kirjeldusest selgub, et ettevõtted ei oska teadus-arendust (TA) sisse tuua ja samal ajal ei ole ka TA pakkumist, mida saaks sisse tuua. Seetõttu tekib küsimus, kas lisaks teaduse ekspordile tuleks analüüsida ka teaduse impordi võimalusi (sh ettevõtetele vajalike teadmiste kui ka teadlaste ja teabe rakendajate import teistest riikidest, et ettevõtetes soovitud muutusi esile kutsuda). Teadusimpordi protsessist on võimalik võita ka Eesti teadusel	Arvestatud Teadusimpordi asemel seame sihiks rahvusvahelises koostöös toimuva teadus- ja arendustegevuse, mille käigus toimub muu hulgas ka teadustulemuste ühisloome ja levik nii teadusasutuste kui ettevõtete tasandil. Rahvusvahelise koostöö sihipärasem ja teadlikum arendamine on toodud ühe arenguvajadusena p. 3.1.4 ning koostööd teadusautustega sh välisteadusasutustega on arenguvajadusena mainitud p. 3.2.1.
99.	Maaeluministeerium	TAIE 2035 koostamise ettepaneku punktis 3.2.3 välja toodud peamised väljakutsed 2 ja 3 ei ole meie hinnangul ainult iduettevõtluse spetsiifilised probleemkohad. Kõrgelt kvalifitseeritud töäjõu puudus on üks peamisi probleeme kogu ettevõtluses, mh ka põllumajanduses, kalanduses ja toiduainetööstuses. Samuti puudutab kogu ettevõtlust ka välistalentide kasutamine, eriti kirjeldatud olukorras, kus meil endal on TA kogemuste ja teadmistega töötajate ja inseneride hulk madal. Teeme ettepaneku viia need kaks väljakutset punkti 3.2.1 või kajastada veelgi tugevamalt punktis 3.3	Arvestatud osaliselt , kvalifitseeritud töäjõu kättesaadavus on läbiv teema ning täpsustatakse arengukava koostamise käigus (hetkel toodud lisaks punktis 3.3.3.) Töäjõu oskuste arendamise teemaga tegeletakse Haridusstrateegias.
100.	Maaeluministeerium	Ptk 3.3.1 peamiste väljakutsete punktis 1 mainitakse, et ettevõtetele kehtestatud nõuete hulk ei ole proportsionaalne ettevõtte suurusega ning ei ole loodud piisavaid võimalusi nende automaatseks ja reaajas täitmiseks. Tuleks täpsustada, mis nõudeid on mõeldud, sest vastasel juhul on tegemist väga ebamäärase kitsaskohaga, mida minnakse	Mittearvestatud , kõigi majandustegevusega seotud nõuete loetlemine ei ole otstarbekas. Konkreetsete lahenduste ja tegevuste väljatöötamine on programmi tasandi, mitte strateegia küsimus.

		lahendama (nt majandusaasta aruannete nõuded on lihtsaks ja automaatseks tehtud, sh arvestatud ettevõtete suurust).	
101.	Maaeluministeerium	Ptk 3.3.1. punktis 7 on kokku pandud kaks erinevat kitsaskohta (a) kapitali kättesaadavus on piiratud; b) spetsialistide leidmine on raske). Need kitsaskohad võiksid olla kajastatud erinevates punktides, kuna need on erinevad teemad ning nende kitsakohtade lahendamiseks kavandatavad tegevused ei ole tõenäoliselt samased.	Arvestatud.
102.	Maaeluministeerium	Samuti jääb arusaamatuks ptk 3.3.1 punkt 8 („Ettevõtlikkus vajab jätkuvalt arendamist, toetamist ning arendamist ambitsioonikamate äriideede tekitamiseks“). Kui siin on mõeldud ka meetmeid, millega soodustada uute ettevõtete tekkimist (nt idufimade loomist), siis teeme ettepaneku need alateemad eraldi punktides kajastada.	Mitte arvestatud, tegevused täpsustuvad arengukava koostamisel
103.	Maaeluministeerium	TAIE 2035 algatamise ettepanekus lk 4 on märgitud, et „Tulenevalt vajadusest suurendada riigi poliitikavaldkondade sidusust ja sünergiat, kajastatakse kavandatavas arengukavas lisaks eelnimetatud poliitikavaldkondadele ka turismivaldkonna arengusuunad...“ Keeruline on siin mõista, miks on turismisektor eraldi peatükina välja toodud. Ettevõtluse ja turismi eraldi esitamine tekitab meie hinnangul loogilise kattuvuse ning taolist riigi majanduspoliitika ja strateegiadokumentide 'arhitektuuri' küsimust peaks enne TAIE 2035 algatamise ettepaneku kinnitamist arutama ka „Eesti 2035“ (sh tark majandus) ja RES-i tulemusvaldkondade struktuuri vaates. Praeguse TAIE 2035 ettepaneku loogika alusel võiks sinna lisaks turismivaldkonnale lisada ka energeetika, transpordi jmt majandussektoreid. Üks võimalusi eri tasandi arendusteemade loogilise kattuvuse vähendamiseks on	Arvestatud osaliselt, turismivaldkonda käsitletakse eraldi planeerimisdokumendiga.

		käsitleda turismipoliitikat ettevõtluspoliitika alapunktina alapeatükis 3.3.	
104.	Maaeluministeerium	Turismivaldkonna arenguvajaduste (ptk 3.5) esialgne kirjeldus on eraldi vaadates meie hinnangul hästi koostatud, kuid seotud valdkondade loendisse võiks lisaks maaelule ja regionaalarengule lisada ka toidusektoriga seotud põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse ja toiduainetööstuse koos viitega PõKa 2030-le. Märgime siinjuures, et oleme PõKa 2030 seoseid turismipoliitikaga käsitlenud PõKa tegevussuunas nr 6 (maa- ja rannapiirkonna areng), tegevussuunas nr 8 (kestlik kalandus) ja PõKa 2030 alapeatükis 5.2 ning lisa 5 „Seosed teiste Eesti Vabariigi ja rahvusvaheliste arengudokumentidega.“	Arvestatud osaliselt, loetelu jäetud avatuks.
105.	Maaeluministeerium	Ministeeriumide valitsemisalade, teadusalade ja majandussektorite vahelised ringluspõhise biomajanduse arenguvõimalused vajavad meie hinnangul TAIE 2035 koostamise ettepanekus süsteemsemat käsitlemist. Teeme ettepaneku lisada ringmajanduse ärimudelite ja potentsiaali arendamisele ka ringluspõhise biomajanduse valdkond (näiteks lk 9 ptk 2.4. ja lk 14 ptk 3.2.1.) ning oleme valmis järgnevate konsultatsioonide käigus selle sõnastamisel osalema.3	Teadmiseks võetud , täpsustame arengukava koostamise käigus.
106.	Maaeluministeerium	Teaduse rahastamise ja teadustaristus alakasutuse seoste kirjeldus. Hetkel jääb mulje, et need on kaks eri teemat (on loogiline, et kui teaduse tellimine on jäänud planeeritud SKP osatähtsusest ligi kaks korda väiksemaks, siis on selle tulemus ka infrastruktuuri alakasutus).	Mittearvestatud Tegemist on kahe eraldi seisva teemaga. Infrastruktuuri alakasutus sõltub küll ühe tegurina teaduse rahastusest, kuid ka paljudest teistest teguritest sh sellest, kas laborid on akrediteeritud, kas neil on sertifitseerimisõigused, kas ettevõtted on pakutavatest teenustest teadlikud. Teaduse rahastuse maht omakorda puudutab oluliselt laiemat valdkonda kui vaid infrastruktuuri jätkusuutlikkus.
107.	Maaeluministeerium	TAIE 2035 strateegia on seadnud peamiseks prioriteediks Eesti TA arengu Eesti majanduse eesmärkidega sidumise.	Arvestatud osaliselt.

		Reaalselt on meie majandus sellisena enamikes sektorites majanduslikus mahus liiga väike, et olla peamiseks sihtgrupiks ning teisalt on meie majandus piisavalt mitmekesine, mis nii või teisiti vajab TRL7-9 TA sisseostmist.	Näeme Eesti TAI süsteemi ja ettevõtluse arengut tihedas seoses globaalse ja regionaalse TAI süsteemiga ja ettevõtlusega. Peame siiski senisega võrreldes suurendama Eesti teaduse ja ettevõtluse ja avalikus sektori arenguprioriteetide ühisosa, sest see loob paremad eeldused Eesti konkurentsivõime kasvuks maailmaturul.
108.	Maaeluministeerium	Raske on TAIE 2035 koostamise ettepanekust leida selliseid teadussuundi ja prioriteete, mis on loogiliselt seotud meie rahvastiku ja rahvuskultuuri, sh keele, arenguga.	Arvestatud TAIE üldeesmärk seab fookusesse Eesti ühiskonna kestlikkuse sh keele ja kultuuri teemad. TAIE strateegia üldistuse aste ei ole kohane üksikute temaatiliste fookuste seadmisteks. Küll aga on kavas rahastamise põhimõtete puhul jätkata poliitikaga, mille kohaselt 5% teaduse rahastamise mahust eraldatakse rahvusteaduste arendamisele. Samuti jätkuvad HTM valdkondlikud programmid nii keeletehnoloogia kui Eesti keele ja kultuuri teemadel, kuid need on programmi tasandi küsimused.
109.	Maaeluministeerium	Eesti keeleloome teema. Mõistame, et teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse valdkonnad on seotud kiirete rahvusvaheliste arengutega ja kõik ingliskeelsed uued terminid ei ole veel eesti keeles tähenduslikku vastet saanud, kuid sellega tuleb nii riigi, ülikoolide kui erialaseltside tasandil süsteemselt tegeleda (keelepoliitika on Põhiseaduse preambula teema). Näiteks lk 10 peamiste väljakutsete punktis 5 „Puudub toimiv spinn-off mudel...” soovitame kitsaskoha/väljakutse ning mõiste sisu kirjeldada ja lisada ingliskeelne mõiste sulgudes nagu see on näiteks lk 13 „... ülekandemehhanismides (linkages)...“ puhul.	Arvestatud. Arengukava väljatöötamise ettepanek läbib keeletoimetuse.
110.	Maaeluministeerium	Osapoolte kaasamine TAIE 2035 eelnõu koostamisse (ptk 6). Teeme ettepaneku kaasata TAIE 2035 koostamise aruteludesse lisaks Maaeluministeeriumile ka Maaelu Edendamise Sihtasutus, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Mahepõllumajanduse Koostöökogu ja Eesti Toiduainetööstuse Liit.	Arvestatud. Nimetatud organisatsioonide esindajad kaasatakse strateegia töörühma.

Katrin Pihor

Teadusosakonna juhataja

Haridus- ja teadusministeerium

Martti Kalvik

Nõunik

Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium